

Изази Суботом.

Цијена:

За ПРВУ ГОРУ за годи-
ну ф. 6, за по године ф. 3,
на четврт године ф. 1 и
50 новчића.
За АУСТРО-УГАРСКУ
за годину ф. 6, за по год.
ф. 3, за четврт године ф.
1 и 50 новчића.
За СРБИЈУ за годину
ф. 7 за друге земље ф. 8.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

Преплата шаље се у
платеним писмима непо-
средно администрацији «Гл.
Црногорац» на Цетиње, а
може се и картом упут-
ницом на пошту у Котор.
Дописа пишу се уредниш-
тву. Рукописи се не враћају.

За огласе плаћа се од
реда 5 новч. За огласе поће
и на дуже вријеме мања.

НЕЋЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Цариградска конференција.

У прошли понеђељник одпоче-
је цариградска конференција своје
засједање, у ком ће да се ријеша
велико историјско «источно питање»,
кога ће одговор гласити: Ослобођење
младијех и за живот способнијех
хришћанскијех народа на балканском
полуострву, и пропаст или смрт пре-
живјелог и учмалог мухамедализма у
Јевропи. Нема значајнијег и свеча-
нијег момента у животу народа, него
што је час религиозне или политичке
пропаста кога народа. Као што се
конач драме расвјетљује бенгалском
ватром, тако се и погреб издахнушег
и ступање на позорницу, новог наро-
да спроводи уз блијесак сијевања и
грмљавину. И ето то је онај прави
узрок, ради кога источно питање до-
би толики значај и уважење, ради
кога сматраше га неразрешивим
«гордијским чвором». Али као што
се роди делија, који мачем преполови
мистериозни смртак у Гордијуму тако
се нађе и јунак, који ће да својом ди-
мшишњом раскроји данашњи чвор ис-
точног питања. Чудновато је, што су
ови јунаци именовани; као да се судбина
при толикој озбиљности хоће мало да
пошали. Што бијаше Александар Ма-
кедонски у Гордију, то ће Александар
руски, да буде у Стамболу. Конферен-
ција цариградска све ако и учини о-
но, што се од ње очекује, она ће
свакако бити «почетак свршетку»,
почетак пропаста мухамедализма у
Јевропи и самосталности Хришћана,
што му до сад робоваше. И баш за
то, што се сваки момент не свршу-
ју у миру и тишини, држимо да се
ни овај велики и историјски догађај
не може минути без потреса, држимо,
да ће цариградска конференција бити
позорница, на којој ће се показати
актори, дјелајући у предстојећој дра-
ми. И за нас је животно питање, да
се груновање, лучење истијех актора
за нас успјешно обави.

Русија и Инглешка имају бити
средишта, око којих ће се остале си-
ле сдруживати и кристалисати. Зани-
миво је истраживати, ко ће бити на
једној, ко ли на другој страни. У том
погледу за нас је судбоносно питање,
хоће ли на страни Русије стајати
Њеманија, њемачка царевина, ко а је
за Русијом најјача војна сила у Јев-
ропи. Њезино искрено пријатељство
са Русијом значи за нас побједу. На
то нам у неколико одговара све др-
жање њемачке царевине у овој кри-
зи, а у неколико најновије вијести,
које о том стиглоше.

«Праг. Агенц.», који се сматра
за службени и доброизвјештени орган,
јавља: «да је Салисбери понио из
Берлина увјерење, чему се је у оста-
лом тамо и надао, да је интимно
пријатељство Њемачке према Русији
нешто, на што се у свијем при-
ликама безусловно рачунати
мора». Другчије се не да ни мислити;
јер Њемачка има јака и велика крв-
ног осветника, за то треба велика и
јака савезника, који ју је и подигао
до данашње моћи и угледа. За то ни-
је навјеројатан онај глас, који каже,
да је Бизмарк рекао Салисберију:
«Пријатељски одношаји ње-
мачко-руског народа, подкри-
вљени светомошћу, дјелом...

ја, недопуштају ми, да се про-
тив рускијех основама ма и
за посредника намећемо».

Што се тиче Италије, јављају
до душе, да је Салисберију тамо ре-
чено: «да ће Италија са Инглешком
ићи». Но овим хоће се очевидно да
маскира његов фијаско у Риму; јер
није могуће, да ће Италија напусти-
ти најмоћније своје савезнике, који
су од малог Пијемонта начинили ве-
лику и уједињену италијанску државу;
није могуће, да ће она подупирати,
инглешке освојачке тежње на сред-
земном мору, које њој највише грозе,
и које иду на то, да је затворе као
«у тору».

Према томе можемо закључак
извести и о држању Аустро-Угарске
монархије. И ако се је Салисбери у
Бечу најдуже задржавао, није могуће,
да ће ова царевина, у којој је већи-
на Славена, поћи с њима против
Русије, и против Хришћанства до-
чим је окружавају са свијех страна
савезници ове славенске царевине. У
овом нас подкријељује и та окол-
ност, што су аустро-угарски минис-
три постали од скоро према Славе-
нима врло толерантни.

О Француској можемо исто рећи,
јер она се својом душманину никад
не освети, ако се замјери великој Ру-
сији. К томе треба њој много мара,
док излјечи претрпљене ране и спре-
ми се за осветнички бој; дочим се
с друге стране не да ни помислити, да
ће Француска подупрати Инглешку,
да узме и «трећа врата» средземног
мора, пошто је баш њој лани отела
једна од тих врата, а то је сујечки
канал, кога је Француска за се а не
за Инглешку отворила. Вјеројатније
је, да ће Француска приликом потра-
жити та изгубљена врата на Сујецу.
Одтуд се разјашњује и онај глас, да
педесет хиљада индијанске војске иде,
да чува канал.

Из наведенога види се јасно, да
је подицно основана најновија тврдња,
«да је пут лорда Салисберија, који
је имао цијељ, да осами Русију,
уродно осамљењем Инглешке». И та-
ко као да се и овђе може намијени-
ти она пословица: «Ко под другим
јаму копа, сам се закопа».

Ако се дакле непокори Инглешка
сили свијех одношаја, те ако nebude по-
пуштала, као што је изглед праведни-
јем тражбинама Русије, рат је неизбје-
жив. Најновије вијести к томе јављају,
да је порта уложила протест
против сваком покушају на ру-
шења њезина суверенства, дочим
је с друге стране извјесно, да је Салис-
бери добио налог, «да одма у првој
сједници изјави, да његова
влада не може апсолутно до-
пуштати, да се расправља пи-
тање окупације, које докида
сувереност порте. Ако би се
иначе то питање прихватило, он-
да има оставити конференцију
и истодобно ће се издати за-
повјед, да инглешко бродовље
униће у Босфор и заузме Ца-
риград».

Ако дакле у обзир узмемо, да и
руски заступник Игњатијев има налог,
да, у случају, ако се на конференцији
непријатно питање окупације, остави
не само их, него и сам Цариград, то

је онда јасно, да су посланици доције-
ли у цепу сјеме расулу конференције,
да ће се прво растати него се саста-
не. У том случају и ступа рат Русије
против Турске и ъезинор сајузника.
Ратна девиза свијех сајузника јест: Му-
хамедаизам, ропство, тиранија, глупост,
освајање; дочим Русија на свом узвише-
ном барјаку пише: Хришћанство, слобо-
да, независност, цивилизација и човјеч-
ност. Источно питање, није само наше
питање. Оно се тиче спокојства Јевропе,
мира и опште добробити, човјечности
и хришћанске цивилизације — вели-
Горчак. Не можемо дакле бити са-
ми. Другчије не може ни бити, јер
је тешка освета руска. То нај-
боље знаду: Наполеон I и III на Ау-
стрија у години 1859, 1864 и 1866.

Чије је подухеће поштеније и
честитије показа ће суд праведне ис-
торије и сигурни успјех свете славенске
ствари. Српски народ може се томе
само радовати, ако његова света ствар
буде препуштена одлучи мача.
Само рат у стању је, да Срп-
ство дође до своје жућене цијељи, до
посвемашњег ослобођења и уједиње-
ња. Цариградска конференција одгоди-
ла би саму постигнуће ове коначне
цијељи народне.

Највећим одушевљењем, највећом
радости и очекује балканско Хришћан-
ство, а међу њима и јуначки српски
народ, онога часа, кад ће са отворе-
нијем рукама дочекати своју браћу
избавитеље и савезнике.

У то име ево нас; па «што Бог
да и срећа јуначка».

Преглед новина.

«Позн. нов.» саопштавају сједеће
писмо, потјечуће од једне «високостојеће»
личности, које нам подлаж Њемачке пре-
ма Русији објашњава:

«Говори се о нашој благодарности
према Русији. Да, ми смо је и дужни Ру-
сији. Она је 1866 и 1870 нас слеђа обе-
биједила, без да је узнемирила свијет как-
вим пријетњама, без да је једног војника
дигла. Своју благодарност платити ћемо
ми истијем новцем: леђа јој обезбиједити,
без и једном ријечом грозити, без и једи-
ног војника поставити. То је наш тако
прости положај, да ће многи људи сма-
рати нас онђе најслабија, ће смо најјачи.
Руско стање захтјева опсежне припреме;
велико пространство царства није десет
пута више времена, за извести једну пу-
ковнију, него код нас: Русија учествује са
најдуготрајним чувством у боју, који ће се
бити на истоку. Са свим је појављиво, што
је цар своје народу тако отворено изја-
вио, како озбиљно сматра ту распру и
патријотско чувство руско. Не да је ин-
глешком премјеу, што но сабљом зазве-
кета, био намијењен какав одговор, него
свака ријечца ишла је руског народа, за
дати му увјерење, да треба основно помо-
ћи браћи покрај Дунава. И то је код нас
другачије. Ни ријечи са престола или са
министарске столице не треба; Њемачка је
спором тијем још недодириута, она ће у-
чинити своју благодарност: својем спокој-
ством осигурати западу Јевропе мир.
„Тоујонс еп vedet“ (вазда на стражи)
није Фридрих Велики, од своје државе.
Ми смо исти. Али ако ми мач потегнемо,
онда ћемо и шинути; ми га вадино само
онда, кад треба кога бити. То зна сав
свијет, за то остаје мач у корицама».

«Финанс» дознаје, да је инглешка
влада одлучила онога часа посетити Ца-
риград, чим Русија прекорачи Прут. Бри-
тански мјерици израђују већ основе за
обрану Цариграда. У осталом некани Ин-
глешка учествовати у руско-турском рату,
да би се иста у Азији или у Јевропи: јер

да је њој стало једино до тога, да Русија
не добије ни Цариград ни Дарданеле.

«Голос» говори о цариградској
конференцији вели: Руски захтјеви испуни
ће се само онда, када се турским Славе-
нима потпуно осигура унутрашња автомо-
нија, која би имала уштити непосредно
владање мусулманске порте над њима». —
Исти лист вели о депеша лорда Лотуса
из Јалте 2. Новембра, да је чудновато,
што је Биконсфилд осам дана после о-
накога царава говора могао држати поз-
нати говор у Њилхали и што је требало
20 дана, док се та депеша саопклала оп-
ћинству.

«Тајмс» вели о конференцији ово
«За вољу мира подупирати ће Инглешка
све предлоге, који дају јамства за добру
управу усташих покрајина, а да се недира-
ју међународне границе. Останули на-
стојања ъезина без успјеха, онда
неће подупирати ни једне страв-
ке, него ће чекати што донесе бу-
дућност».

«С. и Ф. К.» пише о ситуацији:
«Чудновато је, како се може наћи људи,
који се надају, да ће цар Вилхелм оста-
вити рускога цара на цједилу, паће да
ће бити против њега. И негледајући на
Бизмаркову политику, већ сам искрен и
пријатељски одношај међу руским и ъе-
мачким царем противи се мнијењу, да
би Њемачка могла бити против Русији».

«Голос» од 13. Новембра вели:
«Успјех конференције условљен је, прије
свега, убијењем свијех ъезинијех члаво-
ва, да Русија неодогуна ниш од једне од
предјављенијех тражбина, и да је готова
оружјем у руци, да додвори испуњење ис-
тијех».

«Дописник «Н. сл. Пр.» у својој коре-
спонденцији из Рима јављајући тамошњи
успјех мисије лорда Салисберија, тако се
забунио и упропастило, да незна веће:
«ни одобравати ниш неодабравати, ниш
судити, јер мора констатовати чињеницу,
да Италија у источној питању сто-
ји чврсто уз Русију. Јављајући да је
врло могуће, да ће италијанска војска би-
ти ексекутор у којој турској провинцији
и то у форми окупације, тјеш се сиром
дописник само тијем што је то воља само
краља и министра а не италијанског наро-
да.» Овај занимив допис ћемо саопшти-
ти, ван да простор листа недопшти.

ДЕПЕША

лорда Лотуса на лорда Дербија о њего-
вој аудијенцији код рускога цара:

Јалта, 2. Новембра 1876.

«Милорде! Данас сам имао аудијен-
цију код руског цара у Ливадији и Ње-
гово Величанство благозавољело ме је
примити својом обичном добротом и ср-
дачности. Обавјестив се милостиво о мојој
обitelji, сврнуло је Његово Величанство
одма разговар на источно питање. Његово
Величанство рече, да је јутрос примило
телеграм из Петрограда, који јавља, да ће
примјерје по свој прилици бити прихваће-
но, и прочита ми други један, што јав-
љаше, да је порта својим заповједницима
послала већ налог, да обуставе неприја-
тељства. То је, примјети Његово Вели-
чанство, врло повољно. На моје опаске о
изненадној промјени обившој се између
неђеље, кога дана сам говорио с канцела-
ром, и између шћедећег дана, кад је по-
слан ултиматум ђенералу Игњатијеву, од-
врати Његово Величанство, да су ту про-
мјену проузроковале вијести, што их је он
(цар) добио о подицном неуспјеху српске
војске и страх, да би се ушљед тога мо-
гле догодити окрутности, сличне онима,
збившим се у Бугарској. Његово Вели-
чанство, да је закључило издати ултима-
тум, да запријечи даље бескорисно про-
лијевање крви, и примјети, да нико није
био више изненађен тијем налогом, ни
ђенерал Игњатијев сам, Његово Величан-
ство парализовао озбиљно своју жељу, да
се конференција без одгоде састане, и да
разне владе неодољно пошаљу напутке,
да се посланици припреме, како ће одма

почети вијешати о нужнијем прелиминарима мира те за основ вјешања узети предлоге, које је поднијело Ваше господство. Цар осврнуо се за тим веома мирно и јасно на пријашње договоре. Он рече, да је дао све доказе за мир и све учинио, што је било у његовој моћи, да помогне поступити мирно ријешење постојећих замршаја. Он да је подупирао први предлог вашег господства за примирје од шест недеља, које је порта одбила, те су непријатељства само на десет дана била обустављена, што се показало посве илузорним. Његово Величанство било је тога мњења, да је порта том ускратом, супротстављеном колективном позиву Јевропе, велесилама дала ћушк у. Он се томе покорио, јер се није желило одијепити од јевропскога споразумка. Ваше господство поднијело је тада предлоге, који су имали служити подлогом за мир. И на ове да је Њ. Величанство пристало, а истодобно прихватиле су их и остале велесиле. На ове предлоге одговорила је порта околишајући, одбила је дати своју приволу у форми протокола, и јавила, да ради на реформама у велико, које ће се без разлике протегнути на сву државу, и које ће дапаче бити опсежније од захтјева велесиле. После овога забачења Ваше господство да је уједино са сличним предлогом владе Њ. Величанства управило на порту молбу ради примирја, које није имало бити краће од једног мјесеца, у сврху да велесиле буду у стању вијешати о условима мира. Влада Њ. Величанства да је ову молбу у савезу са другејем велесилама подупирала а порта да је на то одговорила се противпредлогом, идући примирје од 5 мјесеци, које се у постојећим околностима и с разлога пруженијех по његовој влади мјера, није могло подупирати или ратујућијем странкама препоручити. И тако, рече Њ. Величанство, порта је разноврсним маневрима осујетила свеколике покушаје укупне Јевропе, да се обустави рат и успостави опће умирење. Њ. Величанство примјетило је за тим, да ако је Јевропа вољна онакове опетоване ускрате напросто примати, то од дуље неби могло то сматрати, да се слажу с чашћу, достојанством или интересима Русије. Њему је стало до тога, да се не раздвоји од споразумка јевропскога мира, али садање стање ствари је несвесно, и не може се даље трпети, да тако дуго траје. Ако Јевропа теби била приправна поступати одлучно и одважно, то ће бити присиљен, да сам ради.

Његово Величанство поче за тим напосе говорити о његовијем одношајима са Инглешком. Он рече, да жали, што види, да у Инглешкој влада још увјек окорјела сумња против руској политици, као и постојања страха од рускога нападаја и хтење за освајањем. Он да је код разних пригода дао највечанија увјеравања, да он не жели никаквијех освајања, да не тежи за никаквим повећањем и да негоји ни најмање жеље или намјере за посјед Цариграда. Све, што се писало о опорози Цетра Великога, и о намјерама, приписиванијем Катарици II, све су то само обмане и фантами, у ствари они нијесу никад постојали и његово је мњење, да би стеченина Цариграда за Русију била несрећа. О том нема говора, нити је то никада рекао његов отац, који је то доказао г. 1825, кад је побједоносна његова војска била одаљена само четири дана хода од турског главнога града. Њ. Величанство задало је на најозбиљнији и највечани начин своју свету поштину ријеч, да он не кани добити Цариграда, и да, ако би га нужда просиљила посјести један дан Бугарске, то би било само за вријеме, док би се увео мир и сигурност за хришћански народ. Њ. Величанство врати се за тим на предлог, учињен влади Њезинога Величанства (инглешкој), да Аустрија посједне Босну а Русија Бугарску и да флота демонстрира пред Цариградом, ће би, како рече, бродове Њезинога Величанства била владајућа моћ. То мншљаше Њ. Величанство, могло је бити доволним доказом за то, да Русија не гоји никаквијех намјера, да заузме главни град. Њ. Величанство није могло разумјети, да ако су обе земље ишле за истим циљем, наиме за уздржањем мира и побољшањем стања Хришћана — и пошто је он дао ове доказе, да не жели ни повећања ни освајања, зашто неби могло владаћи потпуни споразумак између Инглешке и Русије — споразумак, основан на политици мира, која неба само спасоносна била по њихове обостране интересе него по интересе читаве Јевропе. «Русији сам — дода Њ. Величанство — подмећу намјере за будуће освајање Индије и за посјед Цариграда. Може ли бити шта неславијег? — Што се првога тиче, то је подпуна немогућност, а у погледу другога опетујем још једанпут највечанија увјеравања, да ја к томе нити имам

глешкој против његовој политици и але пошљедице, које оно пораћа, те ме умолити озбиљно, да све могуће учиним, да ове облаке сумње и неповјерења према Русији расприним; он ми наложи, да влади Њ. Величанства саопшним највечанија увјеравања, која ми је опетовао.

Ја сам увјерио цара, да су влади Њез. Величанства потпуно познате мирољубиве намене Њез. Величанства и да их она по свема уважава. Ја сам примјетио, да би наумљена окупација турскога земљишта произвела покрет у јавном мншењу и изазвала велику буку. Ја сам изразио наду, да ће прихваћено примирје велесилама могућим учинити, да постигну повољну пачификацију (умирење) и да је од битне важности, да се уважи јевропски споразумак. Ја сам примјетио, да ми се чини, да ће питање автономije (самоуправе) бити главном тешкотом, и да се, пошто она изравно засијца интересе аустријске, мора на то пазити, да се не прекораче оне границе, које би Аустрија могла прихватити. Ја сам рекао, да у Босни и у Бугарској живи многобројна мухамеданска и католичка народност, већином посједници, чии се интересе морају у обзир узети. Упозорио сам за тим на истинане захтјеве Србије и Румуније, да постану независне краљевине. Такове мјере, примјетних ја, биле би првим кораком распада турске државе у Јевропи. Цовијест, рекох, биљезки, да су пријашња времена опстајале краљевина Ческа, краљевина Србија и краљевина Пољска; њих је свијех нестало и њихов распад проузрокован је поглавито унутрашњијем раздорима: О тужна истина, тешко теби с инглешкијем лордовима, који те тако немили ћушкају! — Дакле Срби, који су осамљени стали на праг Јевропе, да обуставе бујичу азијатског освајача и који су од ње изневјерени скупа са својим светим царем не само за Јевропу него за своју царевину хиљадама подијели мученичку и јуначку смрт; Србин, који је био у стачу да Мурату, цару варвара, у сред српједе његовијех 300,000 дивљака, нож у срце ринути, само да спасе отачину, тај Србин да је уништио своју отачину. Не лорде, не; Србији је уништила невјера и раздор јевропских Хришћана, невјера, којој је Инглез и данас душа, што Србину неда отачбине? Што је веће варварство? Жртву мучити; или крај тога с ојеји гледати на се још смијати? — Таква је ето одора, у којој је племенити Инглез «Пољског баука» истурно пред руског цара. Ако лорд и сматра српски народ тако несретним, опет му овај незавиди тај «инглешки морал» Оп. Ур.) Ако се захтјеви Србије и Румуније сада припусте, значило би управ устрајати толике мале «Пољске», које би се највјеројатније извргле у републике, које неби биле од користи миру ни сигурности сусједних држава.

Цар рече, да нема говора о том, да се подигну краљевина Србија и Румунија; била би лудост то учинити. Проглашење кнеза Милана било је акт војске, кога је Њ. Величанство јако покудило и ушљед тога свјетовало кнеза Милана, да не иде у главни стан. Он је међутим био примио телеграм од кнеза Милана, у којем се исцрпачо, што није послушао савјет Њ. Величанства и то с разлога, што га је дужност према својој зељи силсила да у садашњем незгоднијем одношајима пође к својој војсци. Спомен о броју рускијех добровољаца у српскијем редовима, дао ми је повода примјетити, да је то могло пробудити грозничаву узрујаност у Русији. На то одговорио Њ. Величанство, да је он руским часницима дозволио бити ићи у Србију, предпостављајући, да ће оставити руску службу, и да се тиме надао утажити агитацију («de jeter de l'esp froide»), тако се изразиле Њ. Величанство. Њ. Величанство дода, да је много руских часника пало и ентузијазам (одушевљење) за Србе да је јако попустно. Цар рече за тим, да ће сада својте опће опаске сложити у следеће тачке:

1. Примирје, у које се је надао, да је примљено.
2. Неодложни састанак конференције, којој има бити главна сврха, да се уговори уведење таквијех реформа у трима покрајинама, које ће осигурати интересе хришћанске народности и дати јој такову автономију (самоуправу), која је у ту сврху нужна.
3. Да порта мора дати успјешне гаранције (јамчења) за изведење ових реформа.

Њез. Величанство опростило се на то са мном на исти ердачни и милостиви начин, којим ме је био примно. Част ми је и т. д. (Подписан). Август Лофтус.

У шљедој денши из Јалте од 4. Новембра јавља лорд Лофтус, да је он кнезу Горчакову припошито садржај предидуће депеше од 2. те да је последња констатовао, да она врло коректно изражава

Лорд А. Лофтус наспаља за тим: «Само је једна промјена била, коју је предложио кнез и коју сам ја предузео на његову жељу. У погледу рускога предлога о окупацији турскога земљишта, ја сам био у првобитном тексту рекао, да је Аустрија било предложено, «нека посједне Босну и Херцеговину».

Кнез Горчаков рече, да је Аустрија било само то предложено, да посједне Босну а не Херцеговину, те ми је Њ. Прејасност разјаснила, да је разлог искључењу Херцеговине био тај, да се за случај аустријске и руске окупације успостави неутрални појас међу обадвема војскама, да се тијем доскочи могућности распра међу њима. Ова изјава Горчакова је интересантна, јер сам ја био мислио, да је првобитни предлог Аустрији садржавао окупацију обадвију покрајина.

Лорд Дерби одговара у једној депеши, послатој А. Лофтусу 3. Октобра, на извјеће о разговору: «Инглешка је влада с великим задовољством читала увјеравање цареве, да он тражи споразумка са Инглешком, и његову свечану изјаву, да се обуставе својим поштењем, да нема никаквијех намјера на Цариград ни за освајања».

Лорд А. Лофтус позивље се, да то саопши цару и да уједино изјави, да инглешка влада неће губити никаквога времена, да припоши своје назоре о предложенијем договорима у конференцији.

Д Е П Е Ш А

кнеза Горчакова руском посланику, грофу Шувалову у Лондону:

Царско Село, 7. Новембра 1876.

Лорд А. Лофтус прочитао нам је депешу, коју је лорд Дерби на њега управно 30. Октобра, оставивши нам подједне и препис од исте. Она понавља напоре лондонског кабинета, учињене за успоставу мира на истоку.

Са задовољством наглашујемо, што иста признаје и наша настајања за постигнућем споразумка са Инглешком.

Ми смо постојано радили за опће сугласје велесила, у ком смо једино налазили јемства мирном ријешењу источнијех замршаја, и наша најрва брига бијаше то, да се лондонском кабинету отворено прикажемо. Још у Августу пр. г. бијав вам погледом на опасности растућег устанка, и бојећи се, да неоспије до значаја источног питања, у Веверју наложио, да при вашем доласку у Лондон свратите позорност инглешке владе на ову тачку. Но тада чинила се влада Њез. британског Величанства, као да на то неполаже сходне важности.

Више интересована Аустро-Угарска одобри понуђену помоћ за одклонење тихе опасности, и споразумје се с нама, да се велесилама на приволење подастру мјере за пачификацију (умирење).

Пројект (предлог) налазећи се у депеши грофа Андрашија од 30. Децембра постиже подпору лондонског кабинета, и ако ту бијаше сматран као недјелствотелан, те тако постаде исти основом од нас жељеном заједничком поступању. Кад се показа, да реформска основа, састављена у Бечу није за оживотворити ради помањкања практичне изведљивости, икад тројцарски дворови велесилама предложити раширење овога програма, додатком гаранција означених у берлинском меморандуму, мијаше лондонски кабинет, да исте треба забацити без сваког испитивања, без истраживања и без замјене са другачијем каквим предлогом.

На овај начин би поремећено дјело мира и изирења, при ком судјеловасмо, и посљедице тога бијашу ужасне.

Од овога часа није царска влада ништа напустила, што јој је у свази било, за да опће споразумље успостави и да ла је своје приволење већини инглешкијех пропозиција (предлога). Ако су се у развијем мијенама савјетовања и пјављивале разликости назора међу обадвима кабинетима, то је крива била у одношајима а не у њиховијем намјерама. Доказ томе налазили баш у оним тачкама, у којима се сложити не моглоше, наиме у мјерама војене и поморске ексекуције (изврше) и шестмјесечнога примирја.

Што се прве тачке тиче, да се војничка ексекуција споји са уласком морнарице у Босфор и да се ова мјера ограничи такођер за поморско заузеће тога тијесна, ако би се то за доста нашло, то је показао царски кабинет своје потпуно некористолоубље и своје особито поштовање према Инглешкој, која је, наравски, позвана, да први главну улогу у сваком поморском подухењу.

Што се друге тачке тиче, то се царски кабинет на своје овлашћеније за

њиховога тешкога и несвеснога положаја, без икаква изгледа за истинит и трајан мир. Да је лондонски кабинет своје идеје с нама измијењао, прво него је на тај предлог позвао, то би му ми искрено разложили своје становиште, и тако би се можда било избјегло очевидно разногласје, које је, разумије се, морало умањити портин решпект према јевропском концерту.

Но ове разликости мњења изчезавају, као што то и државни тајник Њез. британског Величанства констатује, према мирној жељи за споразумком међу обадвема владама. За нас је то најбитније; па смо и са искреним задовољством виђели, да се је инглешки кабинет одрекао строге уздржљивости, коју је за вријеме дешеше лорда Дербија наложио био, узевши послје иницијативу за предлог, који је на то ишао, да се конституише конфронтација и да се установи основ истој као и начин за вјешања.

Ми пристајемо уз то с најбољом вољом, и инглешки кабинет може са извјешношћу рачунати на наше судјеловање, неби ли се са тијем складом дошло до мирнога ријешења садање кризе.

И будући смо ми испуњени са искреном жељом за добар споразумак, мислимо, да нам је слободно без околишања означити оне тачке, које наше схватање односно садањег стања ствари дијело од онога првог државног тајника Њез. британског Величанства.

Обадва су кабинета споразумна о потреби, да се мир на истоку успостави и Јевропи осигура тим, ако се жалосном стању у Турској учини крај. Лорд Дерби признаје, као и ми, да је, за солидно и трајно умирење постићи, нужно, побољшати стање хришћанскијех поданика султановијех и то, на дјелствотелан начин, практичнијем реформама. Он познаје, као и ми, недостатност реформа на папиру и неопходну нужду гаранција за јамачно изведење.

Само у назорима по средствима, којима се ова, свој Јевропи заједничка циљ, постићи има, разликујемо се.

Лондонски кабинет рад би ову циљ довести у сугласје са значењем уговора, који су закључени у другијем временима, другој ситуацији, са другијем идејама, без да одговарају прошлости од 20 година и тужном искуству, што смо га у том стекли.

Ово искуство показује је најочевидније, да се је јевропска акција после 1856 г. у Турској укела, и да порта одтуд вуче корист, за да овјековјеччи владавину, коју од 20 година проводи у подпуној сигурности, што је за њу и за хришћанске јој поданике уништења а за опћи мир штетно, дочим то чувство човјечности и савјест хришћанске Јевропе изазивље.

Велесиле су се више пута морале одрећи ових апсолтних начела, посредујући изравно у ствари Турске, имено у Сирији, у сједињеним кнежевинама, у Србији и у Кандији, и њезина акција постигла је диомичне и тренутне успјехе. Али будући први узроци зла биваше све постојани и опћенити, то се, наравски, прво или после морало евршити пошљедицама, које царски кабинет 20 година није престао објављивати увиђењу Јевропе.

Данас је непобитно свједочанство учина. Никада није дипломатију више узнемиривало источно питање, него прошле године; никада није Јевропа више буњена у свом миру, никада њезинијем интересима и сигурности више грожено. Никада није су мрекија и опћенитија била насилја, с којима су Турци одговорили на њезина помирљива мучења; никада није су са више очевидности одгајили дубљину и неизљечиви карактер зла, које у Турској влада и сигурност Јевропе у описно ети доводи.

Ако хоће велесиле, да еврше озбиљна дјела и да се више неизлажу периодичком повратку ове опасне кризе, то је немогуће да у стању при систему, који клице њезине оставља и допушта им, да се развијају недољивом логицом учина.

Нужно је да се већ напусти овај circus vitiosus и да се спозна, да независности и цјелокупности Турске мора бити подређена јемствима, која захтјева човјечност, чувства хришћанске Јевропе и опћи мир.

Порта је прва била, која је проваљила обвезе, на које је уговором од 1856 према хришћанским поданицима пристава. Јевропа има права и дужност, да јој диктује услове, над којима се она једина може приволећи политичком Status quo-у, ствареном овим уговором, и будући је порта неспособна, ове увјете испуњити, то Јевропа има право и дужност, да је у толико еспитивијет (заступи.) у колико

Русија може мање него икоја друга сила привољети, да се понове искуства позитивних, напозитивних мјера, илузорних програма, који се окончаће жалостивим резултатима, који пред свачијем очима леже и на свачијем мир и нутрању срећу реагирају.

Али и ако је она директније и живље интересована, да ту учини крај озбиљним побољшицама и дјелотворнијем јемствима, то сматра она ништа мање ово питање етварају опћег интереса, тежећи за сугласном вољом свијех велесила, да само ријешење буде мирније.

Што се тиче особитијех жеља, које стоје у свези са тежином за овом сврхом, то су оне далеко од сваке ексклузивне прилике; најпозитивнија увјеравања дао је царски кабинет у том гогледу више пута.

Вашој сам Преузвишености са својим писмом од 22. Октобра, формално наложио, да исто категоричнијем изразама опетугате првом секретару Њез. британског Величанства.

Његово Велучанство потврдило их је у Дивадији лорду А. Лотусу са угледом своје суверенске ријечи.

Лондонски кабинет неможе у том погледу гојити више никакве сумње и ми се надамо, да неће узмањкати, да Инглешки народ доведе у стање за да се о том освједочи, тим, ако извјештај свога асиступника објави.

Ваша је Преузвишеност ауторизирана, да предстојећу денешу лорду Дербију прочита и њезин ми препис даде.

Ми радо вјерујемо што ће први државни тајник Њез. британског Величанства наћи у том доказ наше искрене жеље да радимо у сугласју са владом великог британског, за да начела, у којима су се обадвије земље сложиле као основ за умирење истока неостану као и у прошлости мртво слово, бесплодан програм без искрености и дјелотворности, који непрестано над однопајима обадвијух земаља и над миром јевропе држи у животу грозоте и опасности, које је узнемирају.

Примите и т. д. Правитељсовени вјесник доноси даље следеће особно писмо државног канцелара на грофа Шувалова:

Ливадија 22. Октобра. 1876.

Са највећим чуђењем видим из вашег последњег писма, да идеје о нашој жудњама за Цариградом узнемирују још вада некоје духове у Инглешкој. Ја тврдим да ја ове старе приче скала са отимањем Индије Русијом сматрам као прошле у опсег политичкијех бајка.

Колико ли су већ пута владоци Русије опетовали јавно, да у њиховој политици не лежи никакво територијално привољење у Турској, да би они тим дошли у велику неприлику и да је status quo најбоља комбинација на истоку. Крај нашег владавинског облика није ријеч суверена каква парламентарна изјава, која се по вољи већине вада промијенили може. Она енгажира њихово особно поштење. Она и не нијесу чини овоме одговарали? Кад би Русија жудња имала, учинила би баш оно, што обичају радити све о свачијех силе: она би се у подпуном мјеру спремила и код прве агоде дјелала. Нијели она имала прилика године 1829 1848 и 1870 онда кад је позорности снага Јевропе на другој страни била забављена? Каквијех доказа дакле требају инглешки министриј од наше некористољубивости, која је основана несамо на политичкој крјепости него и разбору и здравом суђењу. Кад би само за један тренутак

хтели саборавити, да су Инглези, па да се поставе на руско становиште; ми би их питали, дали би они — руку на прси! — савјетовали царској влади, да опет тежи за добићем Цариграда. Одговор би био недвојбен. Зашто да нам недопусте толико практичне вјештине, колико је они имају?

Једина, за руске интересе паметна комбинација била би, да кључе црнога мора остави у рукама, које су преслабе да Русији овај за трговину важни, стоваришни пут закључају и њезиној сигурности запријете. Турско господство одговарало је овоме програму. Јели наша кривња, ако су га Турци злоупотребили учинивши своје горподарење својим хришћанским поданицима несносно? Нијели инглешка политика учинила да у порти пробуди неповјерење према Русији, помагавши јој још, да од силе направи једини основ својој снази.

Донста је јадно, да двије државе које би могле јевропејска питања на своју хасну и на свачију корист уређивати, узнемирују саме себе и други свијет са антагонизмом, основаним на неспоразумљењу и преудедама.

Резултати су рукописатељни. Само инглешко јавно мњење гануто је тијем. И стим већим правом гануто је народно и хришћанско чуство руско, почем је она оним земаљама преблизом и преуско скопчана, него да би се могла ограничавати на академичке симпатије.

Ово налаже цару дужности, којима се Његово Величанство неможе уклонити. Али ове дужности дијели мњење све цивилизоване Јевропе. Ко брани Инглешкој да се придружи, сајузивши се с нама, за да чувамо Хришћане и да с нама дијели њихову признателност и њихове симпатије? Источно питање није само руско питање, оно се тиче спокојства Јевропе, мира и опћег добробити, човјечности и хришћанске цивилизације.

Није ли ово земаљште доста пространо да има и Инглешка уз Русију довољно мјеста? Нијесмо ли је на то позвали? Какав већи залог, да јој дадемо, да ми немамо никаквијех ексклузивнијех добитничкијех тежња за Цариградом?

Цар се исто према лорду Лотусу изразио са недволичности и са лојалности владалачке ријечи. Посланик ће инглешки јамачно томе задовољити.

Ако би било нужно ово увјерење опетовати, то учините исто, мој драги грофе, са најодлучнијем изразима. Онда ће те за извјесно најмјере нашег узвишенога владоца тумачити.

Примите и т. д.

ИСТОЧНА ПОЛИТИКА У ЦАРЕВИНСКОМ ВИЈЕЉУ.

(Продужење).

Говорник приповједа један случај из познате споменце о турским бездјелима и за тим наставља: Нека ми се не рече, да се таква бездјела догађају у свакој стољећу. Бездјела, која су Турци починили пред 500 година и која и данас још чине, нечувена су у повјести човјечанства (С десна: добро). Па како се аустријска политика држи против тим турским срамотним дјелима? Јесмо ли икада чули из њених ријечи оштру ријеч негодовања и укора? Но како би могли очекивати енергичан поступак од политике, која се како је познато увјек амо тамо колебала без становилог циља. Дочим Њемачка, Русија и Инглешка, Француска и Италија слаје-

де политику која одговара њиховим жељама и потребама, Аустрија наличи у свој политици броду без компаса. Који циљ слиједи аустријска политика? Уздржање мира и крај тога побољшање положаја хришћанских народа. Срештом за ту сврху смио би бити троцарски савез. Тај савез могао би до душе осигурати мир, ако се на њега са свих страна искрено мисли, оно би, предпостављајући ту околност, могао свијету сачувати мир и у Турској произвести уређене одношаје. Да је савез међу Њемачком и Русијом искрен, то ће сваки признати, који је мотрио повјест посљедних деценија. Али коју улогу игра у том троцарском савезу Аустрија? Не треба бити вјештним дипломатима, да се човјек увјери, да је држање Аустрије више него дволично. У доба, ће је извјесно, да се Турска распада, да се мора раздијелити, имаде још увјек аустријских државника, који потајно мисле, да ће се ова уздржати. Они могу можда расуло Турске одгодити, али не препријечити, а тим неће ништа стећи, до ли мржњу хришћанских Славенаа, која стањују уздуж наше границе.

Је ли г. министар предједник опазно, да Аустрија не води политику народности, то морам ја опазити, да држава није идеално биће и да састоји од народности. Је ли то пак истина, како онда долази, да смо ми Славени изручени Њемцима и Мађарима, да нам се наша права увјек крље и да емо баш доста добри, да носимо државне тереге? (С десна: право). Што се тиче окупације Босне, она се сигурно неће моћи извести без споразумка осталих власти. Ту ваља такођер опазити, да Босна није никакво добро без господара, и да на њу има највеће право Србија, као што на Херцеговину само Црна Гора.

Мађарска премаћ трајала је доста дуго. Влада дакако тога непризнаје, та она опстоји само од милости Андраша. Успркос погрдама покварена новинства ми ћемо се Славени бранити против томе, да се води рат са Русијом за вољу Угарској. Тај рат био би ударац цјестнице у лице од 16 милиона Славена, био би почетак конца. Аустрија стоји опет једном на прекрету своје повјести, ја се надам, да ће се узети обзир на нас Славене, и да нећемо бити више притискани на зид.

Заст. др. Фандрилик: Ја сам дужан прозорити у овој дебати, јер је једна од интерпелација, о којима се ради, потекла од мене. Но ја морам и то споменути, да се у овој дебати не ради само о источном, не само о аустријском, него и о славенском питању; јер судбина Славена скопчана је са судбином Аустрије. Изјаве г. Предговорника могу примити само с највећим симпатијама. И ми дајемо најживље признање храброј српској војсци, (С лијева: смијех), да, храброј српској војсци, јер та се војска борила до душе несретно, али јуначки против велевласти, која се протеже у три стране свијета. Јунаштво те војске даје нам наду, да ће се славенски Хришћани ослободити јарма, под којим стењу. Ми се надамо, да ће Аустрија помоћи тим Србима, баш тако као што се ви, моја господо (к лијевици) пред дванајест година надасте, да ће аустрија од данског јарма ослободити Шлезвиг-Холштајн. Наравно, ствар се не смије проматрати са становишта странке. Само страначка страст могла је, као што је то учинио прекјучер један говорник настојати испричавати бугарска бездјела. Тај говорник изрекао је ријеч, која понижује Аустрију, над којом се сваки родољуб мора покрвентити од стида. Тај је говорник био онај, који је на свој барјак написао

цјелокупност Турске, али повјест покажује, да је та цјелокупност немогућа.

Ја би рад упозорити, да живимо у доба, које врло брзо изводи резултате прошлости. На ободу порте одкинула се полагамо поворка покрјина, устројиле су се не само хришћанске, него и исламичке вазалне државе. У унутрашњости Турске видимо, да устаници од двадесет година никада немирују. Није је иначе могуће, ако човјек пред очима држи статистичке одношаје. Ти нам покажују, да у Турској има 15 милиона становника, међу којима има 10 милиона Хришћана, само до 2 милиона правих Османа. Може ли се послје тог вишестолетног тлачења хришћанског опстанка још дуље мислити Турска? Је ли то могуће у доба, каквост је наше, ће се душевно препорођење почима мицати на балканском полуострву, ће народна књижевност, народна свијест ипак по нешто напредује успркос турском господству. То није могуће. Је ли се истицао, да је реформе препријечио рат, то не мислим, да ће се реформе у опште провести. Повјест нас је учили, како се поступало с тим реформама. Турска не може увести никаквих реформала. Она не може својих поданика, својих робова учинити држављанима. Што се пак тиче реформала, које је Турска покушала опетовано увести, то оне нијесу биле ништа друго до ли покуси либералне странке у Јевропи — која се толико пута зауимала за Турску — да неке заслијени. Баш је то исто данас. Је ли Турска данас још суверена држава? Свак зна да Турска стоји под туторством Јевропе. Сви ратови, који су били подузети за уздржавање Турске, били су само ратови о питању, ко има бити прави тутор. Тако видите у цјелокупности порте само огњиште устаика. За нас је занста скрајно вријеме, да учинимо конац томе стању. Вријеме је, да се крјенко поступа, да се не опетугујмо мношине бугарских уморства.

Турски је фанатизам ужасан, али само против необоружаним, против старцима, женама и ђеци.

Моја господо! Интегритет Порте није је могућ, није сходан, није жеље вриједан. Јели се изтицаху права Турске, да, јели се усуђивало присподобити Польску са Турском, онда морам опазити, да свије стоји народ, који се од почетка мовјести настанио у Јевропи, који је бедем Хришћанства, дочим се овдје показује, варварски чопор, који је уништио јевропске станове културе. Диоба Польске бијаше злочинство, удаљење и проћерање Турске јест историчка нужда, која удаљује из Јевропе огњиште ратова. (С десна: добро) Моја господо, како долазите до тога, да се позивате на права и легитимитет према порте. Зар царевни хановрански, кнезови кесенски, аустријске војводе у Италији, нијесу били легитимни, како Османи на Босфору, па зар нијесу кликовали анексијам. (Гласови с лијева: Ко? Ко? Ко?) зар нијесу прекорачили зајамчена права краљевина и земаља?

Сада ће се Турска дакако позивати на уговор; али ми неимамо никакова ујорока вјеровати држави, ће се фетфом муштије могу одклонити уговори. Клетви душманин Аустрије јест и остаје Турска, то доказује повјест Аустрије на сваком листу. Ја њих пак оставио да је Босна од карловачког округа државном земаљом да овје се ради о славенској државноземљи, и то мијења ствар код вас. Моја господо, Угарску отесмо Турцима против вољи Запоље и Теколија. Напротив томе изтицане су аустријске традиције — традиције једног државника, којег политику ви, моја господо, сами осуђујете, којег је политику осудио читави наображени свијет. Ваљало би опет прихватити оне традиције, које су на несрећу биле прекинуте. Али да се је изнутра и споља води сходна политика, онда би данас сасвијем другчије стојали напротив источном питању, како то изискује наше аустријско званије. Нам би самим припало ријешење тог питања, и ми бисмо могли напустити баштину на балканску полуострву. Но напротив томе се наводило, да култура, коју ми носимо, тамо доле неби радо прихватили. Али, моја господо, како ви доносите културу? Нами ускраћујете потребите школе, ваша културна мисија јест германизација. Зар вам морам рећи, да сте ви име «носиоц културе» учинили поругљивим именовом у цијелој Јевропи? Прекјучер је један говорник сажаливао да се већ 25 година спољна политика аустрије налази у несретним рукама. Ја те признавам, али се чудим, да се ради тог тужите. Тоје била политика, која је вас одгојила, па је незахвално од вас, да те заборављате. Политика коју сада водимо јест политика слабости. Ја сам за се. Куранди захваљујем за то, што је он ту пољску тако здрастично означио. Та политика слабости неоставља се великим ријечним најмање ријечју «политика по бусуљи».

ПОДЛИСТАК.

РУСКЕ ВОЈСКОВОЂЕ.

Будући руска војска стоји као одпочивац на пушци, спремна, да турском болеснику зададе последњи ударац, и учини крај царству тираније на југоистоку Јевропе, вриједно је да се упознамо са јуначима, којима је Император повјерио своју велику и храбру војску, која има да помогне браћи Славенима у њиховом светом рату за ослобођење:

Главни војсковођа, Николај брат царев, бавио се досад најрадије с војним наукама и устројством војске. У њем се сједињују највише војене части у држави. Не само да је заповједник царске гарде и престолник војеног окружја петроградског, него је и ђенерални надзорник укупнога коњаништва и женијскога кора. Он је струковњак умјерство и носи наслов «ђенерал мјерача», у Русији зову га: Николај Николајевић, стари, за разлику од најстаријег му сина, који носи исто име. Годинала, једнак је њемачком царевну, рођен је 1831. Мјесто, које је у њемачкој војсци и

ријекла, као што дан данас у руској војсци има сила ђенерала неплемѣна. Он је ђенерал пјешаства и ђенерални царев ађутант; сматрају га за извртна теоретика. Практично се још није исказао, а на то Руси одговарају, да је и Молтке прије 1866 и 1870 био само добар теоретичар.

Топништвом управља кнез Масалски. Кнез Николај Феодоровић Масалски има сад 42 године; он је ђенерал-лајтант у руској војсци, а досад је заповједао топништвом петроградског војенога окружја.

Ђенерал Фомин, капетан передовитијех чета јужне војске, био је више година престојник штаба код донске козачке војске, а 1870 именован је за хетмана донскијех козачкијех пуковнија у војеном окружју варшавском.

Између заповједника разнијех, војнијех одијела први је кнез Александар Петровић, Барклај де Толл Vainart, ђенерал-лајтант и заповједник 24 пјешачке дивизије. Он је унук маршалу Барклају де Толл, који познат ва Наполеоновијех ратова. Стар је 40 година.

Заповједник 8 одјела, Феодор Феодоровић Радецки стар је ближе 60

Ђенерал-лајтант Николај Павлович, барон Криденер заповједник 9 одјела, родом је Њемац из крајева источног приморја. Кнез Семем Михајловић, Воронцов, заповједник 10 одјела, син је маршала кнеза Воронцова. Несмије се промијенити са ђенералом грофом Воронцов-Дашковим, који је био недавно на Дунају. Кнез Воронцов стар је 50 година војничку каријеру напустио је 1847 под својим опем у Кавказу; 1849 постао је мајор а 1853 ђенерал мајор. У кримском рату заповједао је бригади гардијске војске. Заповједник 11 одјела је кнез Михаил Шахавској, Глебов-стрежњев; и ако је заповједник воја он је тек ђенерал-мајор. Он је млађи од свијех реченијех ђенерала; рођен је 1836. Он је управ по мушкој крви потомак Рурика и оснивач руске државе. Име Глебов-Стрежњев придао је усљед женидје са њег у изумрле обитељи Глебов-Стрежњев Врл је богат. Грб му један од најпоноснијих: носи сјевернога међеда и кнежевску круну с хермелинским плаштем и прии топ. Вановски заповједник 12 одјела, није цлемничког поријекла; он је ђенерал-лајтант и био је досад заповједник 23. пјеш. дивизије у Кијеву.

ко је схваћао ту ријеч господи мина-
тар пресједник, кад ју онаке онста-
вно одобравао, кад је била изговорена,
и политика по бугеули зло стоји на др-
жави, која споља и изнутра у овом часу
и да само за подпором, за савезом.

Ви се, моја господо, бојите сваке
промене, која би се могла догодити из
на или унутра, помака одношаја, која
ријети вашему страначком господству:
што уздржавајте своју слабост, и зато
ијесу ви мало опасне велике ријечи, ко-
је су изговорене. Ви нијесте само слаби
држави, ви сте напротив одношајима
взимоћни! Највећи су томе доказом теме-
лита извађања, која смо чули, да се до-
ажке, да господа сама имаду права у-
ливати на вањске послове.

Моја господо! Парламенти који има-
у моћ, нечине силе параграфом, већ ми-
нистром. Влада вам је дала уверење, да
и она одступила у даном часу, наиме
ад би ју ми можда хвалили, а ви куди-
и. Зашто неодетраните министарства? Ја
у вам рећи, зашто. Упркос понижују-
ој накнадној изјави министарства знате
и јако добро, да је то влада сама одре-
дила и да влада може употребити и
одно и друго средство: распуст куће. Али
и знате јако добро, да ви неможете
бити без великог притиска управе, да
рви швиндел неиде други пут за руком.
С лијева жестоко протуселје. настаје
ука, која се слегла истом иза неколико
асова.) Ваше господство упропастило је
ржаву господарствено и финансијално.
Вријеме је да се Аустрија осови, при-
пријем, које је слиједило иза побједи код
униса, источно питање није ријешено. У
обри час промјењује заст. Земел, да,
ко ступимо у рат нећемо војевати више
а војском каста, већ за народног војском.
а народна војска састоји се највећим
ијелом од наше крви (С десна: Право!),
а буде ли се даље с нама тако поступа-
но, мислите ли, да ће те у тој војсци на-
и војника, који ће се радосно жртвова-
и? (Гласови с лијева: Тако? Тако? То
е интересатно!)

ГОВОР ЦОНА БРАЈТА У МАНЧЕСТРУ. (Свршетак).

Смијешно је те да влада која је дошла на
ве столице са онаквом надуваношћу, као
та се под њом нико неће узнемирити а
вако задовољити; а оно тек прије годи-
нје бјеше читава поворка јавних митига
противу њеног правца односно. «Прибје-
них робова» (Чујмо). Више се је онда ми-
тавга држало да осуди тај владин посту-
лак во што их бјеше за цијело вријеме
Гледстонове управе. А сад, после годину
тана, ево нас у читавој олуји протеста
против владе која је дошла да све испра-
ви (Смјех): и да прошло (Гледстонову)
владу преда презрењу и забораоноста (по-
нова смјех). Док и многи наши клерикал-
ни пријатељи од владајуће цркве, архие-
пископи и владике, који су иваче рије-
ко кад с нама, искали су тада и они
ишу из свега грла, као и најзаконанији
«неконформисте» (чујмо).

Мени данас није позната ни једна
сказа људи у овој држави а да се није
изјавила у овом питању. Јавни говори о
овом предмету јесу занета хвале достојни.
За примјер само, споменућу бесједу г.
Бакстера и ону часног ми сродника из
Ходерсфилда. (Чујмо.) Од њих је и оче-
кивати ваљане бесједи о питању ове вр-
сте; но да се не би когод побојо да су
оне, тако званим, партајским духом зада-
хнуте, ја сам у истом листу нашао и го-
вор Маркиза Бата. Надам се да га је
сваки читао. То је занета диван говор.
Ја сам занета прибјележио неколико та-
чака, и ако ће те ми дозволити ја ћу вам
их најрадије прочитати; јер ово говори
својек од аристократског реда и не при-
пада вашој него владиној партији. Приро-
дно ће дакле бити за њега не говорити
ово што би његовове војни или странци
нашкодило; а ја омет велим да је његов
овај говор примјеран, и да служи на част
уму и срцу г. Маркиза.

Он каже: «Глас Инглешке се је чуо
у том смислу да у колико до ње стоји
ова неће више никада допустити да се
такве страхоте понављају. Партије свако-
јаких начела, а представници свију секата
оскобито су се одликовали у овоме покре-
ту; и својим одлукама и опоменама го-
нили су владу да јасно и отворено по-
тражи од Турке да преда сву своју из-
вршну власт у побуњеним крајевима, и
да хришћанима осигура потпуну слободу
и само-управу». (Одобравање.) Па онда
даје вели: «Инглешка и Француска ду-
жне су заштитавати домаће хришћане,
јер су оне то право Русији одузеле а са-
ме и одговорност на себе примиле. У о-
сталом, не тражи се од нас да се мије-

шамо него да се не мијешамо. Инглешка
влада имала би само да откаже своју мо-
ралду и материјалну помоћ Турекој, па
би Русија сама то питање ријешала и
своју браћу и спод турског јарма осло-
бодила.» (Одобравање.) Даје још вели:
«Што се тиче оног разлога да би се та-
квом политиком руској навали пут отво-
рио, ја имам, вели он, «тако поуздање
у снагу моје отачбине да кад би Русија
три пут јача била но што је, опет Ингле-
шкој наудити неби могла.» «За толико
сам», вели он, сигуран да кад би ми и-
збор остао између остављања провинција
Босне, Херцеговине и Бугарске на милост
и немилост Турчину и допуштања Русија
да их присвоји, онда ја бих рекао нека
их Русија узме па нека су јој просте.»
(Одобравање.) Прочитаћу вам још један
други навод његов односно цјелокупности
отоманске царевине. — «Ако се под тим
именом «цјелокупности» разумије одобра-
вање турске власти дакупи порезу и дан-
ке, да пљачка и гази Хришћане у тим
трима провинцијама; и ако би се још и
Инглешка за то могла одговорном учини-
ти, онда нема те владе која би се могла
одупријети народној повиди и незадовољ-
ству што би се против ње подигло. Сви
би се ту ми сложили; и Виговци и Тори-
јевци и Клерикалци и неконформисте па
тражили задовољство». Вели он још:
«Без да напустим и једно начело из мог
досадањег живота, ја бих могао у том
питању стати на опште земљиште са нај-
прећеранијим либералцем. Симпатије које
су се усадиле у корнет опћег Хришћан-
ства и човјечанства уздижу се над веза-
ма и обвезама свију удужења и преда-
ња партајских.» (Одобравање.)

Каже нам се од стране писца чла-
ника новинарских да ни ми Инглези ни-
јесмо боље поступали у побуну Инђијској;
а у мањем сразмјеру радили смо тако и-
то варварски у оним несретним прили-
кама на Јамајци. Али ево да им ка-
жем да су они ти, што су бра-
нили та ужасна недела пошто по то;
(«чујмо») и да они и сад раде просто по
свом вагону и старој политици, кад се
одричу осуђивати нечувене преступе и
свијештава што почише Турци у Бу-
гарској. Ту скоро имадосмо прилике слу-
шати Сера Стафорда Нордкота, нашег ми-
нистра финансије, како говори онако и-
то безетидно као и његов вођа (Дизрајели-
ли.) Он нам каза да Инглешка предњачи
у свему; и то он рече пред хиљадама
Јоркшироваца који се скупише да га чују.
Међутим од прољећа па до данас Ингле-
шка не само да није предњачила него је
напротив сметала и у неколико пријети-
ла другима; јер је стала на пут предло-
зима великих сила. Па баш и да није ни-
какву злу намјеру имала, опет скупљање
огромне своте у бесњачком заливу имало
је претећи значај. Но лијево, најпослије;
нека смо и први ми. Ја нијесам ни нај-
мање противан да, ако се може, наша
држава стави се на чело политике мира
и слободе. Само дај да разкретимо са си-
лом на којој лежи проклетство сваке зем-
ље којом је она владала. (Чујмо.) Онај
ваш појета имао је потпуно право кад ју
је описао овим хвалисавим стихом:

Да на мјесту
Ће Султанов коњ ногом стане
Не расте ни трава ни дрво ни дрво.
Данас више никоме сумња да су
опустошење и развалине последњи спо-
меници турске владине на негда плодним
обалама средоземног мора. («Чујмо».)
Данас дужност је наша јасна, ако
хоћемо да се оперемо цијелог овог по-
сла.

Ако влади вашој, због уговора од
1856 год. или због прегвора вођених за
ово неколико мјесеци, није могуће сас-
вим растати се са цијелим овим питањем
онда треба настати да се други правци
у својој политици узме; да у новом
правцу и на новим основима влада пора-
ди енергично — онако како народ захтје-
ва и куда прет отачбине показује.

Да се на овоме до сад радило, и да
је министар пресједник у овом скорашњем
говору показао да се, колико толико об-
зире на ваше погледе односно угђетених
народа на истоку, он би, по свој
прилици по нова задобило повјере-
ње инглешког народа. (Чујмо.) Али
његов говор имађаше са свим противно
дјејство. О приватном мијењу лорда
Дербија ми већ имамо довољно доказа. Ми
знамо неке његове геворе још прије два-
најест година, и они се могу сад у изво-
ду виђети у већини наших листова. Ње-
гови тадашњи погледи на «источно пита-
ње били су у колико га ја могах схва-
тити, оно што и моји. (Чујмо.) Али сад
г. Дерби је један од дванајесторице који
сачињавају министарски кабинет Њеног
Беличанства. Истина ми можемо имати
још повјерења, и ја сам нијесам сасвим

изгубио вјере и мудрост лорда Дербија;
но моја се вјера љуба кад помислим шта
ће он да ради и колика је снага његових
убјеђења. Но шта да кажем о његовом
вођи (Дизрајелију?) Завста велим, после-
дњи првос овога у Ајлебери био је савр-
шен гокор народа Инглешком, а бездушан
и тврђеп односно Србије и Бугарске (Чу-
мо.)

Тражи се јесења сједница парламен-
та. Ја сам не вјерујем да има кога, ко
би се могао више противити јесењем сас-
танку парламента но члан истог (Смјех).
Но премда би сад у неколико незгодни
било састати парламент опет захтјеви
односно тог јесу потпуно уставни и ра-
зложни. Но министри тако не мисле и
пресједник министарства у свом говору
ћера опозицију у свој земљи. Прилика је
сва да, кад би се сад нешто парламенат
сазвао пак распустити и нови избори наре-
дили, да би се данашњи министри имали
побојати за своја мјеста; јер за нову по-
литку траже се нови људи. Ја држим да
г. Дизраели (лорд Биконсфилд) сад сам
јако жали што се онако изговорно. По
мом увјерењу резултат би био тај да би
га јавно мијење скинуло са оног понос-
ног мјеста и власти. (Одобравање.) Него
нека се скупи парламент, или нека скупи
своје бираче па ја се небојим шта ће
бити народна одлука. (Одобравање.) Ми
жалимо и земља жали нашу пређашњу
политку односно турског питања. Ми
жалимо и земља жали жртве кримског
рата. Ми нијесмо никако за то да се у
рат иде у обрану Турака, а нас нико не
зове, нити ми намјеравамо, непријатеље
турске. Ми смо далеко од тог краја сви-
јета и ми немамо никакву посла да ша-
љемо тамо лађе и војску да утиче на те-
риторијалне промјене у којима ми нема-
ме никаква велика ни непосредна интере-
са.

Ако би ми то оставили у самом то-
ку природе, онако како нам историја по-
казује, питање би то без сумње само се-
бе ријешило. Али ако би ми сазвали пар-
ламенат или га распустили па нове из-
боре наредили политика Инглешка, по
мом суђењу изашла би на видик. Јевро-
па би онда чула свечану и неодровну
одлуку народа ове земље, а имено ту:

Да се крв и благо Инглешке више
никад неће употребити у корнет Турчи-
на. (Одобравање.); да се глас наше владе
глас Инглешке у парламенту Јевропе да-
де у име правине Хришћанину и Муха-
медовцу под једнако (Одобравање.); и да
се најпосле турска царевина од данас
остави судбини, коју је промисао божији
одреди свакој трулежи, тиранији и неправ-
ди.

Под громким одобравањем Цон Брајт
заузме своје мјесто.)

Адреса петроградске општине свом
императору при повратку из Ливадије:

«Петроградско опшество примило је
с најгонизијом оданости ријечи, које је
ваше императорско величанство у Москви
29. Октобра, при пријему тамошњег двор-
јанства и градскога општества изрекло.
Петроградско опшество непоколебимо вје-
рује у велики историјски позив Русије,
вјерује, да је она дужна имати одлучни
утицај на судбу хришћанства на истоку
она је проникнута вјером да ће Ваше Ве-
личанство привести жељеном коначу на-
стало питање о судби наше браће по вје-
ри и крви на балканском полуостр-
ву.

Петрогрвско опшество готово је с
и безграгичним одрицањем ићи путем,
какав му означаи ваша, Господару, држав-
на мудрост и љубав к Русији.

Н О В О С Т И.

— Војвода, Дон-Иван Мусић, ступив
ши на аустријско земљиште, био је ухва-
ћен и у Дубровнику интернован, пуштен
је на слободу и долази сутра на Цетинје.
— Једна радост мање нашијем противни-
цима.

— Из Берлина јављају, да ће пра-
ва конференција одпочети те: 15. Декем-
бра г. н. али да ће јој предити савјето-
вања.

— Мађарски ђенерал Клапка при-
пнио је у Цариград, да спасе «браћу Тур-
ке». При доласку поздравно је Ккалку
на челу депутације «брат» Шефкет паша,
злогласни јунак «крволоства и касалџења
у Батаку». При поздраву измијенише они
своја чувства: како су они «браћа и ста-
ри пријатељи». Клапка додаде још, «да би
с прсиљу турског царства сљедова-
ла и пропаст Мађара».

Е ако је тако, онда богме, то није
далека; и паметније би било да Клапка

у Цариграду икје ии клапао, него да је
код куће плакао».

Мађарски министар унутрашњих пос-
лова допуштио је, да се по држави купе
прилози за турске рањенике. Коло
воде пештанске софте.

— Руски цар очитовао је ових дана,
да сматра част своју и Русије за-
ложеном, за то, да се захтјевања само-
управа за Хришћане постигне.

— На Аранђеловдан прослављен
је у Биограду на најсвечанији начин и-
мендан, ђенерала Михајила Глигор. Чер-
њајева.

— Русија ће, по вјестима из Лондо-
на, предложити у конференцији план за
посједнуће турских покрајина, при чем је
неће у свем руководити начела, створена
предедесом посједнућа Сирије 1860 г. —
То се тумачи као повољан знак за до-
тичне покрајине.

— Чарториски, вођа пољачке еми-
грације јавља из Паризе на изнешени глас
о «пољској побуни», да је пољска еми-
грација овога пута мање него икада вољна
дизати буну; дочим Љубомирски, такођер
један од вођа, каже, да се пољаци нека
ничем не надају од држава. Кудећи по-
ступак Пољака, који су у Цариграду са-
ставили добровољачку чету вели: «да се
Пољаци искрено споразумију и сложе с
Русијом, ако нијесу вољни да им име из-
чезне са лица земље». — Хоће ли се и
ти Пољаци веће освијестити, увидивши, да
је данас «крвно средство» старије него
вијерско и тијем престати, бити простим
оруђем запада, против својој једнокрвној
браћи Славенима!

— Кнез Бизмарк није нашао за по-
требно, да прими у аудијенцију турског
посланика, Едем-пашу при његову полас-
ку у Цариград, веће, да му је наручио
по собору, да нех се пашти у Цариград
ће да савјетује порти, да поступи, иваче
да је рат неизбјежив. Државни секретар
Билон веће да га је још осјетљивије
отпремио, почем је отишао заједно са Њег.
лоретвом, плачући се један другом о слабу
успјеху у Берлину.

— Из Атине јављају 19. Новембра, да
је Грчка комора одбила владину основу
да се ради ванредних мјера разпише
прирез, са 79 проти 78 гласова. Двојица
заступника нијесу гласовали, министар-
ство Комундусово, дати ће оставку. —
Хвала лијепо; ваља Грци мисле, да ће
Славени за њи кестење из ватре водити.
Ко није зрео за народно уједињење, веће
за то ни да се жртвује, а богме неће га
ни постићи, нити би право било.

— Из Беча јављају 20. Новембра,
да је Салисбурју наложено да одма у
првој сједници изјави, да његова влада
апсолутно неможе допустити, да се рас-
правља питање окупације, јер оно укида
сувереност порте. Ако би се ипак то пи-
тање прихватило, онда да одма остави
конференцију те ће се издати заповјед, да
Инглешко бродовље униће у Босфору. —
А ми примјећујемо: Само напријед: Што
даље то боље.

— Из Биограда јављају 20. Новем-
бра, да је Черњајев одпутовао преко Бе-
ча у Кишенев.

— Из Петрограда телеграфично, да
је кавкаска војска повишена на 120.000.
Од јужне војске одређено је 60.000 за о-
перације у Србији.

— Телеграфично из Беча, да је рат
неизбјежив, све Кад би Инглешка приста-
ла на предлоге окупације; јер је порта
тек пред три дана сасвим категорично
изјавила, да би она свако посједнуће које
год покрајине сматрала као објаву рата.
Додајемо овђе толико: Да кога Бог хоће
да казни, да му најпре намет узме. Даље
се вели да порта тражи пет година као
вријеме за проводење оглашеног устава.
Можели бити већег безобразлука; и није-
ли то опет: Јевропи прашином у очи.

— Такође јављају, да Турци привла-
че око Рущука велику силу у намери
да пријеђе Дунав и да тако Русе прете-
ку. Ако Турци небуду морали бјегати
назад, неће бити злочест план, иваче би
им могло бити тијесно: «ил у гору ил у
воду».

— Пољскијем листовима јављају:
Заповједници корпуса: кнез Шаховској,
Вајновски, Криденер и Радечки приспјели
су у Кишеневски табор. Адмиралу Чи-
чихачову повјерена је обрана приморја.
Један посебни кор устројен је за пола-
ње лагуна на Балтичкијем обалама. Сви
цивилни лекари у Хелсингфору позвани
су у војску са степеном надљекара.

Јавна кореспонденција „Гласа Црногорца“.

Славно уредиштво «Нова Блгарија»
Ђурђево: Вама шаљемо наш лист редови-
то; сметња је неће на пошти. Рекламујте
и ако буде без успјеха, јавите нам. Брат,
ки поздрав.